

TEMİZLİK

elbise giyer, hoş koku sürünürdü (Buhârî, “Cum‘a”, 2-6, 13; Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 127). Temizliği gösterdiği için beyaz elbise giymeyi tavsiye ederdi (*Müsned*, V, 10, 13; Ebû Dâvûd, “Libâs”, 13; Tirmizî, “Edeb”, 46). Bir cuma günü üstü başı toz içinde, terlemiş vaziyette huzuruna gelen birine, “Keşke böyle bir günde temizlik yapsaydın” demiştir (Buhârî, “Cum‘a”, 15; Müslim, “Cum‘a”, 5). Bir hadiste, “Ümmetime fazla zorluk yüklemekten çekinmeseydim her namaz öncesinde misvak kullanmalarını emrederdim” buyurulmuştur (Buhârî, “Cum‘a”, 8; Müslim, “Tahâret”, 42-48). Öte yandan ortak kullanım alanlarının ve çevrenin temizliği konusunda duyarlı olan Resûl-i Ekrem yolların, insanların oturduğu, gezip dolaştığı yerlerin temiz tutulmasını isterdi. Bir hadisinde, “Allah güzeldir, güzeli sever; temizdir, temizi sever” dedikten sonra çevrenin temiz tutulmasını emretmiştir (Tirmizî, “Edeb”, 41). Hz. Âişe, Resûlullah’ın değişik bölgelerde mescidler yapılmasını, buraların temiz tutulmasını ve ortama güzel kokular yayılmasını istediğini bildirir (*Müsned*, VI, 279; Ebû Dâvûd, “Şalât”, 13; Tirmizî, “Cum‘a”, 64).

Temizlikle ilgili kavramlar hadislerde ayrıca mânevî temizliği ifade etmek üzere geçmektedir. Hz. Peygamber günahlarını affederek kalbini temizlemesi (*Müsned*, V, 257), nefesine takvâ verip ruhunu arındırması (*Müsned*, IV, 371; Müslim, “Zikir”, 73), beyaz elbisenin kirden artıldığı gibi kendisini de hata ve günahlardan temizlemesi (*Müsned*, IV, 354; Müslim, “Şalât”, 204) için Allah’a dua ederdi. İsrâ hadisesiyle ilgili hadislerin birinde Cebrâil’in Resûl-i Ekrem’in göğsünü açarak kalbini zezem suyu ile yıkadığı ve içini temizlediği bildirilir (Buhârî, “Tevhîd”, 37). İşlediği ağır bir günahtan dolayı pişman olup Hz. Peygamber’den kendisine ceza verilmesini isteyen bir sahâbî bu arzusunu, “Ey Allah’ın elçisi, beni temizle!” sözleriyle dile getirmiştir (*Müsned*, V, 347, 348; Müslim, “Hüddü”, 22). Allah’ın âhirette günahkârlarla konuşmayacağı, yüzlerine bakmayacağı ve onları temizlemeyeceği hususu âyetlerde belirtildiği gibi hadislerde de geçmektedir (meselâ bk. *Müsned*, II, 253, 480; III, 440; Buhârî, “Şübr”, 5; “Libâs”, 25; “Büyü”, 60).

İslâmiyet’in bedenle ruh arasında kurduğu ilişkinin sonucu olarak her yönüyle temizlik konusuna Kitap ve Sünnet’te, Hz. Peygamber’in uygulamalarında, İslâmî kaynaklarda büyük önem verilmiş, bu sayede bir temizlik kültürü oluşmuş, temizlik, su ve bunlarla ilgili tesisler (çeşme, ha-

mam, kuyu, sarnıç vb.) İslâm medeniyetinin en belirgin unsurlarından olmuştur. Bedenî temizliğin ibadetlerle ilgisi dolayısıyla temizlik bahsi fûrû-i fıkhn başlıca konuları arasında yer almıştır. İbadetlerde maddî temizliğin dinî hükmü, temiz olan ve olmayan nesnelere, temizlemede kullanılan maddeler, ibadet için temizliğin usulü ve ölçüsü gibi hususlar daha çok fıkhn kitaplarında incelenmiş, temizlik kavramı genellikle tahâret, pislik ve kirlilik necâset, hükmî pislik hades terimleriyle ifade edilmiştir (bk. TAHÂRET). Bunun yanında tasavvuf kaynaklarında ruhî ve ahlâkî temizliğe geniş yer verilmiş, fıkhta maddî temizliğin ibadet şartı olarak görülmesi gibi tasavvufî kaynaklarda seyrü sülûk için kalp ve ruh temizliği, mânevî arınma gerekli görülmüştür (bk. TASFİYE). Gazzâlî’nin *İhyâ’ü ‘ulûmi’d-dîn*’inde temizliğin beden ve dış ortamın pislikten, kirden pastan temizlenmesi, organların günah sayılan davranışlardan korunması, kalbin kötü huylardan arındırılması, ruhun mâsivâden temizlenmesi şeklinde dört mertebesinin bulunduğu belirtilir. Ruhun temizlenmesi peygamberlere ve siddîklara mahsus temizliktir. Her mertebedeki temizlik onunla ilgili amelin yarısıdır. Kalp amellerinin en ileri derecesi kalbi yanlış inançlardan ve kötü şeylerden temizleyip doğru inanç ve güzel ahlâkla donatmaktır. Kalp temizliği kalp amellerinin yarısı olduğundan temizlik de imanın yarısıdır. Yukarıdaki dört mertebeden her biri bir sonrakinin şartıdır. Buna göre beden temizliği diğerlerinin şartıysa da temizliği sadece bundan ibaret görüp diğer temizlik mertebelerini ihmal etmek büyük yanılıdır (I, 125-126). Gazzâlî eserinin “Rub’u’l-mühlikât” başlıklı üçüncü cildini bu konuya ayırmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Wensinck, *el-Mu‘cem*, “zky”, “thr”, “nkv”, “nzl” md.leri; *Müsned*, I, 123, 258, 344; II, 253, 480; III, 440; IV, 354, 371; V, 10, 13, 17, 257, 342-344, 347, 348; VI, 279; Müslim, “Tahâret”, 42-56; Taberî, *Câmi‘u’l-beyân*, IV, 479-480; VI, 463-464; XI, 659-661; Gazzâlî, *İhyâ’*, I, 125-126; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, XVI, 178; XXX, 191-192; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü’l-me‘âd*, I, 364; Şevkânî, *Fethu’l-kadir*, Beyrut 1412/1991, II, 23, 459; V, 186.

MUSTAFA ÇAĞRICI

TEMKİN

(التمكن)

Sâlikin ulaştığı makamdaki sürekliliğini ifade eden tasavvuf terimi

(bk. TELVİN).

TEMLİK

(التملك)

Mülkiyet devrini sağlayan hukukî işlem.

Eşya üzerindeki mülkiyet hakkını (milk) veya malî bir hakkı başkasına devretmeyi ifade eden **temlik** özellikle malî nitelikteki hukukî işlemlerin taksimi açısından önem taşır (malî bir hak olmayan “temlikü’t-talâk” için bk. TEFVİZ). Hukukî işlemler özellikle işlevleri açısından tasnif edilirken mülkiyet devri sağlayanlara **temlikât** adı verilmiş, bir malın aynına veya menfaatine dair mülkiyetin aktarımını hedefleyen işlem ve akidler bu kapsamda değerlendirilmiştir. Temlik bir bedel karşılığında (ivazlı) olursa **muâvaza**, bedelsiz olursa **teberru** adını alır. Buna göre temlikât muâvazat ve teberruat çerçevesindeki bütün işlemleri kapsar. Bir malın aynına dair mülkiyetin bedelsiz temlik hibe, sadaka, vakıf; bedelli temlik satım (bey) ve alt türlerini oluşturan akidler, menfaatinin ivazsız temlik âriyet, ivazlı temlik kira (icâre) işlemleriyle gerçekleşir (Serahsî, XI, 133; Alâeddin es-Semerkindî, III, 205). Buna göre âriyet ve icâre akidleri temlikât grubu içinde yer alır. İvazsız temlik ölüm sonrasına yönelik yapılırsa vasiyet söz konusu olur. Miras yoluyla mülkiyetin intikaline ise temlik denilmez. Zira bu sonucun gerçekleşmesinde mâlikin bir etkisi yoktur. Bazı kullanımlarda temlik başlı başına bir işlem, çoğu durumlarda ise işlemin işlevi olarak takdim edilmiştir. Bu işlemler arasında özellikle şunlar sayılmıştır: Muâvazat çerçevesinde bey, sarf, mukâyeda, selem, karz, kısmet, sulh, istisna, icâre, müzâraa, müsâkât, nikâh, hul, mudârebe, cuâle; teberruat çerçevesinde hibe, sadaka, zekât, vasiyet, âriyet, karz, kefalet, havale; ivazlı akidlerde muhâbât, vakıf, ibrâ. Malî ibadetler çerçevesinde yer alan zekât ve sadakanın burada sayılma sebebi bu vesileyle hak sahiplerine yapılacak yararlandırmanın izin veya ibâha şeklinde değil temlik mahiyetinde yapılması şartının aranmasıdır. Yine kefâret olarak belirlenmiş olan on fakiri yedirme hükmünde yedirmenin yorumunda bunun izin ve ibâha tarzında değil temlik şeklinde yapılması gereğinden bahsedilir. Temlikin cevazında ihtilâf yokken izin ve ibâhanın cevazı tartışmalıdır. İbâha muhataba yararlanma müsaadesi verirken mâlikin milki varlığını sürdürür. Dolayısıyla ibâha, kişinin ibâhaya konu yaptığı mal

ile olan mülkiyet bağını sona erdiren bir işlem değildir (Serahsî, XIII, 23). Muhataba sadece tüketme veya kullanma izni veren ibâha temlikten daha zayıf bir yetki veya imkânı ifade eder. Bu bağlamda mâlikin bağ veya bahçesindeki meyveden yararlanma izni vermesi izin verilen kişiyi o meyveye mâlik kılmaz. Dolayısıyla muhatap ne onu satmaya ne de bir başkasını yararlandırmaya yetkili olur. Temlikle ibâha arasındaki bu mahiyet farkı milkü'l-menfaa ile hakku'l-intifâ arasında da geçerlidir (yetkinin mahiyeti açısından milk, hak ve ibâha arasındaki fark için bk. MİLK). Bazı akidlerin sağladığı yetkinin mahiyeti tartışılırken milk ile ibâha arasındaki fark gündeme gelir. Meselâ İbn Kudâme âriyet akdini ibâha olarak nitelendirmektedir.

Temlikât grubuna giren işlemler mülkiyeti bir taraftan diğer tarafa geçirme işlevi noktasında birleşir. Bu süreçte taraflardan biri fakirleşirken diğeri zenginleşir. Bu sonuç ivazlı temlik işlemlerinde kuruluş (in'ikad) esnasında, ivazsız temlik işlemlerinde genellikle kabz ile doğar. Ancak teberruatta kabz çoğunlukla in'ikadın parçası olarak işlev görür. Teberruat grubundaki işlemlerde fakirleşen tarafın iradesi belirleyici olduğundan işlemin kuruluşu veya hukukî sonuç doğurması için karşı tarafın kabulünün gerekli olup olmadığı tartışılmıştır. Genelde karşı tarafın reddetmemiş olması işlemin tamamlanması için yeterli sayılmıştır. Mülkiyet hakkı, sahibine bu hakkı sona erdirmeye veya bir başkasına aktarma yetkisini verir. Bu yetki bizzat kullanılabilmesi gibi temsilci vasıtasıyla da kullanılabilir. Temlik, ister ivazlı ister ivazsız olsun bir kazandırma işlemi olduğuna göre tarafların mâmelekleri bundan etkilenmektedir. Bundan dolayı öncelikle temlikte bulunan kişinin yeterli ehliyete sahip olup olmadığı önem taşır; bu ehliyeti taşıyamaması durumunda yapılan işlem geçersiz sayılır veya askıya alınır. Görünürde kişinin özgürlüğünü kısıtlayan bu tedbirin amacı onun çıkarını korumaktır. Edâ ehliyetine sahip olduğu halde iflâs ve rehin gibi bazı durumlarda kişinin tasarruf yetkisine getirilen kısıtlama alacaklıların haklarının korunması amacıyla açıklanmıştır.

Temlik işleminin diğer tarafı temellük eden durumundadır; fakat temellük mülkiyetin devri dışındaki yollarla da gerçekleştirilir. Temlik neticesinde de olsa temellük iktisabî bir işlem olduğundan bu taraf, ehliyet açısından temlikte bulunan taraf için aranan ehliyet düzeyine muh-

taç değildir. Eksik edâ ehliyeti temellük için yeterli sayılmıştır. Kendisine temlik yapılacak kişinin belli veya belirlenebilir durumda olması gerekir; meçhul bir şahsa temlik yapılamaz (a.g.e., a.y.). Vakıf işlemi işlem sahibi açısından temlik mahiyetindedir. Diğer taraf açısından bakıldığında vakfedilen malın mülkiyeti belli bir şahsa geçmiş değildir. Bu sebeple vakıf için temlik yerine daha çok habs (tahbîs) terimi kullanılır. Ölünün teşhiz ve tekfin masrafları da temlik sayılmaz; zira ölü haklara sahip olma özelliğini yitirmiştir. Aynı durum bir temlik işlemi sayılmayan köle âzadında da geçerlidir. Burada köleye herhangi bir şey temlik edilmemektedir. Yapılan işlem mülkiyetin iptali olarak değerlendirilmiştir (a.g.e., VII, 99). Temlikten söz edebilmek için mülkiyetin sahibinden çıkmış olması yeterli sayılmayıp sahibine ait bir işlemle bir başkasına geçmesi gerekir. Meselâ mâlik kendisine ait bir malı terkedip üzerindeki mülkiyet hakkını sona erdirdiğinde bu terk fiili mülkiyetin iptali anlamına gelir. Bir başkası da sahipsiz bu malı ihraz ederek üzerinde mülkiyet tesis ederse malın böyle dolaylı biçimde el değiştirmesi temlik sayılmaz. Burada bir in'ikâ hali söz konusudur ve devir olmadığı için temlikten söz edilemez. Terk fiili bir iskat işlemidir. Daha sonra sahipsiz malı ihraz eden kişi de asaleten temellük etmiş olur. Temlik işlevi gören işlemler genellikle kavfî tasarruflar şeklinde cereyan eder. Fakat bazan birtakım fiil ve hareketler temlik şeklinde değerlendirilebilir.

Temlik İşleminin Konusu. Temlik işlevi gören akidlerin in'ikad ve sıhhat şartlarından akid konusuna ilişkin olanlar temlik de ilgilendirir. Konunun mevcut, mümkün, meşrû ve mâlûm olması ile cehalet, garar, ribâ, müfsid şart ve zarar içermemesi yönündeki genel şartlar temlikâtın muâvazat grubunda daha sıkı, teberruat grubunda nisbeten yumuşak biçimde uygulanır. Meselenin bir de mevcut bir borç ilişkisinin konusunu teşkil eden alacağın yeni bir işleme konu yapılması boyutu vardır. Alacağın temlike konu yapılması oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu süreç iki şekilde cereyan edebilir. Biri, alacağın mevcut taraflar arasında, diğeri alacaklı ile üçüncü kişi arasında yeni bir işleme konu yapılmasıdır.

Alacağın mevcut taraflar arasında bir işleme konu yapılması çeşitli şekillerde cereyan edebilir. Bunlardan biri alacağın borçluya ivazsız temlikidir. Alacağın borçluya

hibesi olarak da nitelenebilecek bu işlem ibrâ mahiyetindedir. Iskat yönü baskın olan ibrânın bir yönüyle temlik sayılıp sayılmayacağı tartışılmıştır. Iskatla temlik arasındaki temel fark, temlik karşı tarafın kabulüne bağlı bir işlemken iskat karşı tarafın kabulüne bağlı değildir. Temlikte karşı tarafın itiraz etmemesi kabul için yeterli sayılmıştır. Bu farka rağmen ibrâ sonuç itibarıyla temlike benzer. Zira ibrâda da taraflardan biri fakirleşirken diğeri zenginleşmektedir. Buradaki zenginleşme mal varlığının pasifinin eksilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. İbrâ alacağın borçluya hibesinden pek farklı değildir. Hibe ise temlikât grubunda yer alan bir işlemdir.

Alacağın borçluya ivazlı temlik ise yeni bir satım olarak nitelenebilir. Satım durumunda alacak semen sayılıp karşılığında borçludan bir şey alınmasına karar verilmiş olur. Bu tür bir işlemde ribâ hükümlerinin ihlâl edilmemesi gerekir. Alacaklı ile borçlu arasında alacağın konu yapılabileceği bir başka işlem de karzdır. Karz dışında bir sebepten kaynaklanıp muacceliyet kesbetmiş bir alacak karza tahvil edilebilir. Mevcut alacak zaten karz ise bunun tekrar karz şeklinde verilmesi anlamlı olmaz. Karzda vade bağlayıcı olmadığı için bu bir tecil işlemi de sayılmaz. Alacaklı ile borçlu arasında karşılıklı alacaklar varken bu iki alacak arasında takas gerçekleşirse bunun da temlikle ilgisi olmaz. Zira takas kendiliğinden gerçekleşen bir olaydır. Fakat iki alacak arasında vade veya konu yönünden takasa engel bir durum varsa takas ancak bu engeli giderecek işlem neticesinde gerçekleşir.

Alacağın borçlu dışında üçüncü bir kişiye temlik meselesi hadislerde yer alan kabz öncesi satış yasağı çerçevesinde ele alınmıştır. Alacağın üçüncü kişiye temlik mezheplerin farklı yaklaşımlarına konu olmuştur. Şâfîî ne şekilde olursa olsun mebî alacağını, Ebû Hanîfe taşınır mallardan oluşan mebîi, Mâlik ve Ahmed b. Hanbel ise gıda maddelerinden oluşan mebîi ivazlı bir temlike elverişli görmemiştir. Osman el-Bettî ise hiçbir şey hakkında böyle bir yasağın bulunmadığını ileri sürmüştür. Ancak bu görüş hadislerle açıkça ters düştüğü için pek çok hukukçunun eleştirisine uğramıştır. Burada mesele bey' akdinin bir tasarruf işlemi oluşuyla ilgilidir, yani mülkiyet teslimle değil akdin kuruluşuyla intikal eder. Alıcı henüz teslim almadığı, fakat mülkiyeti kendisine geçmiş olan mebîi bir başkasına temlik edebilmelidir. Ancak ilgili hadisler böyle bir işleme kısıtla-

TEMLİK

ma getirmiştir. Zira mebie ilişkin hasar sorumluluğu hâlâ satıcıya aittir. Benzeri bir durum gasbedilmiş malın gâsıp dışında birine satışı hakkında söz konusudur. Bir akid kurulduktan sonra, fakat ifa edilmeden alacağın yeni bir temlik işlemine konu yapılması hukuk emniyetini zedeleyici bir durum olarak nitelenmiş ve problem azaltıcı bir yaklaşım tercih edilmiştir. Bu yaklaşımın etkisiyle alacağın yeni bir işleme konu yapılması ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Kabzedilmemiş hibe de hibe lehtar tarafından temlike konu yapılamaz. Zira hibede mülkiyet ancak kabz ile karşı tarafa geçer. Mülkiyeti henüz kazanılmamış bir şeyin başkasına temlik mümkün değildir. Deyn niteliğindeki alacağın temlike konu olup olamayacağı da bu çerçevede tartışılmıştır. Bu noktada alacağın borçluya temlik ile alacağın üçüncü kişiye temlik ayrı değerlendirilmiştir. Alacağın üçüncü kişiye temlik havale hükümleri çerçevesinde ele alınıp çözüme kavuşturulmuştur. Zira sarf ve selem dışındaki deyn alacakları üzerinde kabzdan önce tasarrufta bulunmak câizdir.

Herhangi bir akid yapılırken o akde özel irade beyanı yerine bir üst kavram olan temlik kullanılırsa bunun o akdi kurmaya elverişli bir irade beyanı sayılıp sayılmayacağı tartışılmıştır. Genellikle Hanefî doktrininde akidlerin kuruluşları sırasında kullanılan tabirler hakkında "elfâz-ı temlikten" denilip bunların geçerli bir irade beyanı teşkil ettiği söylenir. Öte yandan Şâfiîler nikâh gibi bazı akidlerde bizzat o akde özgü ifadelerin kullanılmasını şart koştuklarından temlik gibi genel lafızların geniş yorumlanıp irade beyanı sayılmasından yana değildirlir. Akdin kuruluşu aşamasında temlikle irtibatlı olarak gündeme gelen bir diğer husus akdin izâfesiyle akdin ta'likî meselesidir. Akdin kuruluşunun gelecekteki bir zamana bağlanmasına akdin izâfesi, akdin kuruluşunun gelecekte vukuu belirsiz bir olaya bağlanmasına ise akdin şarta ta'likî denilir. Doktrinde temlikâtın bu iki duruma da elverişli olmadığı belirtilir (Alâeddin es-Semerkandî, III, 43).

BİBLİYOGRAFYA :

Şâfiî, *el-Üm*, Beyrut 1983, IV, 25-33; Serahî, *Mebûsû*, VII, 99, 116; XI, 133; XIII, 23; XIV, 118, 149, 342-343; XV, 74, 109, 140-141; XX, 135; XXII, 359; Alâeddin es-Semerkandî, *Tuhfetü'l-fukahâ*, Beyrut 1405/1984, II, 187; III, 43, 205; Kâsânî, *Bedâ'i*, V, 135, 148, 214, 234, 235; VI, 16, 19, 115-119; İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Herrâs), IV, 121-123, 127; Şehâbeddin el-Karâfi, *el-Furûk*, Beyrut, ts. (Darü'l-ma'rif), I, 187-189; II, 110-111; Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir*, Kahire 1378/

1959, s. 171-172, 316, 334, 523-524; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, II, 70; Şevkânî, *Neylül-evlâr*, V, 178-181; Derdîr, *eş-Şerhu's-şagîr* (nşr. Mustafa Kemâl Vasfî), Kahire 1392, III, 570-572; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî fi şevbihi'l-cedîd*, Dımaşk 1965, I, 283-287; Adil b. Abdülkâdir b. Muhammed Veli Kûte, *el-Kavâ'id ve'd-đavâbihtü'l-fıkhîyyetü'l-Karâfiyye: Zümretü't-temlikâti'l-mâliyye*, Beyrut 1425/2004, II, 634-644, 687-707; "Temlik", *Mv.F.*, XIV, 24-27.

BİLAL AYBAKAN

TEMLİKNÂME

(تملیكنامه)

İslâm devletlerinde
bilhassa devlete hizmeti geçenlere
hükümdar tarafından
mülk olarak verilen yerlerin
belgesini ifade eden terim.

Sözlükte **temlik** "mülk olarak vermek" anlamındadır. Terim olarak bir hükümdarın mirî araziden veya şahıslardan devlete intikal eden arazi ve binalardan bazı yerleri devlete hizmet etmiş kimselere mülk şeklinde tahsis etmesini ifade eder. Bununla ilgili belgeye **temlik-nâme** (**mülk-nâme**) denilir. Hz. Peygamber döneminden itibaren İslâm devletlerinde hükümdarların kamu otoritesinin tasarrufundaki arazi ve taşınmaz malların mülkiyet, işletme veya faydalanma hakkını kişilere tahsis ettiği (iktâ) bilinmekte ve çeşitli rivayetlerden arazi ve taşınmaz malların iktâ sırasında ilgili kişilere bu durumu gösteren belgelerin verildiği anlaşılmaktadır. Resûl-i Ekrem Temîm ed-Dârî, Avsece b. Harmele el-Cühenî, Bilâl b. Hâris el-Müzenî ve Utbe b. Ferkad es-Sülemî'ye; Hz. Ebû Bekir Uyeyne b. Hısn ve Akra' b. Hâbis'e; Hz. Osman Osman b. Ebû'l-Âs'a bu tür iktâ belgeleri vermiştir (Hamîdullah s. 263, 269, 374, 532). İlhanlı Hükümdarı Gâzân Han, askerlere arazi iktâ edilmesini ve bu durumu gösteren mukâtaa senetleri düzenlenmesini emretmiştir (Spuler, s. 444). İktâ belgeleri diğer İslâm devletlerinde de düzenlenmekteydi (Kalkaşendî, XIII, 104 vd.). Kaynaklarda bu belgeler için **kitâb** kelimesi de kullanılmaktadır.

Selçuklular devrinden kalma sınırlı sayıdaki temliknâmeler Ortaçağ Türk tarihinin toprak rejimi ve idaresi bakımından önemlidir. Osmanlı bürokrasisinde kuruluş döneminde Lala Şâhin, Timurtaş ve Evrenos Bey gibi gazilerle bazı kişilere mülkler verildiği bilinmektedir. Fakat o dönemde ve onu takip eden asırlarda temlik kelimesi sıkça geçtiği halde temliknâme terimine rastlanmamaktadır. Elde mevcut en eski örnek olan Orhan Gazi'nin Rebülâ-

hir 749 (Temmuz 1348) tarihli Pamucak deresini temlik etmesiyle ilgili belgede temliknâme yerine "mektup" yer almaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde Fâtih Sul-

III. Murad tuğralı temliknâme (BA, Mützehhep Fermanlar, nr. 1/1)

